

## Η διδακτική εξουσία του Αρχιερέως

Ορθοδοξία / Θεολογία

Μητροπολίτης Μάνης Χρυσόστομος



Ο Αρχιερέυς κατά την χριστιανική διδασκαλία και το Κανονικό Δίκαιο της Εκκλησίας εισέρχεται στο τριπλό αξίωμα του Χριστού, δηλαδή στο Αρχιερατικό, το Προφητικό και το Βασιλικό. Η έκφραση του τριπλού αυτού αξιώματος πραγματώνεται με το τριπλό έργο, το οποίο συνίσταται στο τελετουργικό, στο διδακτικό και στο διοικητικό αντίστοιχα. Κατά την ορθόδοξη εκκλησιολογία οι Αρχιερείς θεωρούνται και είναι συνεχιστές των Αγίων Αποστόλων, διάδοχοι αυτών με το ιερό Μυστήριο της χειροτονίας τους. Ο Απ. Παύλος το υπογραμμίζει με τον λόγο του προς τους πρεσβυτέρους: «Υμᾶς το Πνεύμα το Άγιον έθετο επισκόπους ποιμαίνειν την Εκκλησίαν του Κυρίου και Θεού» (Πραξ. 20, 28) και ο Αρχιερέυς εξεικονίζει στο εκκλησιαστικό σώμα τον ίδιο τον Χριστό, τον Μέγα Αρχιερέα. Αυτό μάλιστα εξωτερικά δηλώνεται με το ωμοφόριον, το οποίο φέρει ο Αρχιερέυς.

Ιστορικά, ήδη κατά τους αποστολικούς χρόνους, διακρίνουμε τρεις βαθμούς ιερωσύνης. Του επισκόπου, του πρεσβυτέρου και του διακόνου. Ειδικότερα, ο επίσκοπος έχει κεντρική θέση στην Εκκλησία. Ο αγ. Ιγνάτιος ο Θεοφόρος (2ος αι.), καλεί τον επίσκοπο «όντα τύπον του Πατρός» (Προς Τραλλ. 3,1) και προσθέτει ότι «όπου αν φανή επίσκοπος εκεί και το πλήθος έστω, ώσπερ όπου αν η Ιησούς Χριστός, εκεί και η Καθολική Εκκλησία· ουκ εξόν εστι χωρίς επισκόπου ούτε βαπτίζειν ούτε αγάπην ποιείν... μηδείς χωρίς του επισκόπου τι πρασέτω των ανηκόντων τη Εκκλησία (Προς Σμυρν. 8, 2.1) και ο Επίσκοπος «προίσταται της Εκκλησίας απάσης» (Κλήμεντος Αλεξανδρέως, Στρωμ. Γ', XVII35) και «πρωρεύς της Εκκλησίας» τυγχάνει κατά τον Κλήμεντα Ρώμης (Προς Ιάκ. XIV).

Γενικότερα δε, το αξίωμα του Αρχιερέως δεν έχει καμμία σχέση με είδος τι της κοσμικής εξουσίας. Εδώ πρόκειται για καθαρώς πνευματικό λειτούργημα. Και στο μεν Αρχιερατικό αξίωμα ανταποκρίνεται η τελετουργική διακονία του, η τέλεση όλων ανεξαιρέτως των ιερών μυστηρίων, στο Βασιλικό αξίωμα, η διοίκηση μιάς επαρχίας (Μητροπόλεως), εντεταγμένο και το εκκλησιαστικό, νομοθετικό και δικαστικό έργο του, στο δε προφητικό υπάγεται η διδακτική εξουσία του, ήτοι, η πνευματική διδασκαλία των πιστών εις «οικοδομήν αυτών» κατά το Ιερό Ευαγγέλιο.

Η ως άνω τριπλή αυτή εξουσία του Αρχιερέως προβλέπεται και από το άρθρον 29 του Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της Ελλάδος (Ν. 590/77) όπου: «Ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών υπό την ιδιότητα του ποιμαίνοντος την Αρχιεπισκοπή Αθηνών ως και έκαστος εν ενεργεία Μητροπολίτης, ως Εκκλησιαστική Αρχή της κληρωθείσης αυτώ Μητροπόλεως, ασκούν εντός της περιφερείας της Μητροπόλεως των την υπό των Ιερών Κανόνων, των Εκκλησιαστικών διατάξεων και των νόμων εν γένει της Πολιτείας προβλεπομένην εξουσίαν».



Περαιτέρω, ο Αρχιερέυς, υπό την ιδιότητα του Μητροπολίτου και του μέλους της Ιεραρχίας της Εκκλησίας έχει και σπουδαιότατο και γενικότερο κοινωνικό ρόλο. Ως εκ τούτου, έχει το δικαίωμα της γνώμης επί θεμάτων σεβασμού και προστασίας της αξίας του ανθρώπου, θρησκευτικής ελευθερίας, αναπτύξεως της εθνικής και θρησκευτικής συνειδήσεως διά της παιδείας, ως και του θεσμού του γάμου, της οικογενείας, της μητρότητος και της παιδικής ηλικίας, όπως τα θέματα αυτά αναγράφονται στο Ελληνικό Σύνταγμα. Άλλωστε, το κεφαλιώδες άρθρο 3 του Συντάγματος αναφέρεται στις σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας και το άρθρο 2 του Καταστ. Χάρτη της Εκκλησίας κάμνει λόγο για συνεργασία Εκκλησίας και Πολιτείας. Προσέτι και νομολογικώς υφίσταται θεμελίωση των δογμάτων της Ορθόδοξης Εκκλησίας ως πυρήνας της δημόσιας τάξης και συγκεκριμένα υφίσταται η υπ' αριθμ. 17/2008 απόφαση της Ολομελείας του Αρείου Πάγου, κατά την οποία: «Στους θεμελιώδεις αυτούς κανόνες και αρχές, που κρατούν στη Χώρα και απηχούν θρησκευτικές και ηθικές αντιλήψεις, ανήκουν δε στον πυρήνα της διεθνούς δημόσιας τάξεως, περιλαμβάνονται και τα δόγματα, οι αποστολικοί και συνοδικοί κανόνες και οι ιερές παραδόσεις της επικρατούσας στην Ελλάδα θρησκείας της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού, των οποίων το άρθρο 3 του Συντάγματος επιτάσσει ρητά την απαρασάλευτη τήρηση, αναγορεύοντάς τους σε επαυξημένης ισχύος ουσιαστικούς κανόνες δικαίου» (Ολομέλεια Αρείου Πάγου 17/2008). Είναι, συνεπώς, θέματα που αφορούν την

Εκκλησία και την διδασκαλία της και ο κάθε Αρχιερέυς οφείλει να έχει υπεύθυνο λόγο. Προσέτι, ορίζεται στο άρθρο 9 παράγραφος ιζ' του Καταστ. Χάρτου της Εκκλησίας ότι ο Επίσκοπος «Μεριμνά περί του κατά Χριστόν βίου του Ορθοδόξου πληρώματος και λαμβάνει περί αυτού πρόνοιαν διά του κηρύγματος του Θείου λόγου, διά κατηχητικών σχολείων, διά θρησκευτικών ομιλιών, δι' εκδόσεως καταλλήλων βιβλίων και περιοδικών, διά παραινετικών εγκυκλίων και διά παντός άλλου προσφόρου, κατά την κρίσιν Αυτής, μέσου. Εις περίπτωσιν διαταράξεως της Ορθοδόξου Εκκλησίας δι' ετεροδιδασκαλίας ή άλλης επεμβάσεως εις βάρος αυτής, η Δ.Ι.Σ. ζητεί την επέμβασιν των αρμοδίων Αρχών, εκδίδει δε παρεναιτικά γράμματα προς τον λαόν διά την προστασίαν αυτού».

\*

Ειδικότερα, όσον αφορά, εν προκειμένω, το διδακτικόν αυτού έργον, τούτο αποτελεί βασικώτατο καθήκον του Αρχιερέως, ήτοι: Ο Αρχιερέυς είναι εντεταλμένος να διδάσκει και να κατηχεί τον πιστόν λαόν του Θεού. Ο Απ. Παύλος γράφει πολύ χαρακτηριστικά: «Δεί τον Επίσκοπον διδακτικόν είναι» (Α' Τιμόθ. 3,12). Όπως δε λέγει ο Μ. Βασίλειος: «Ίδιον επισκόπου ποιείν τε και διδάσκειν» και κατά τον Ιερόν Αμβρόσιον: «Episcopi proprium munus, docere populum». Ο δε Άγιος Νεκτάριος, Επίσκοπος Πενταπόλεως, γράφει χαρακτηριστικά ότι: «Ο Επίσκοπος οφείλει να διδάσκη το εαυτού ποίμνιον πάντοτε και πανταχού α) εν τη εκκλησία β) κατ' ιδίαν και γ) διά του πρεσβυτερίου κατ' οίκον, κατ' οικογένειαν και κατ' άτομον...» και συμπληρώνει: «Ο Αρχιερέυς, ο πνευματικός ποιμήν, ως οφείλει να διδάσκη όπως δυνηθή διά της συνεχούς διδασκαλίας να στερεώση εν τη πίστει τους πιστεύοντας, αγάγη εις πίστιν τους απίστους, ρυθμίζη εις αρετήν τον βίον του ποιμνίου, οδηγή εις την τελειότητα, ελέγχη τους αντιλέγοντας, επιτιμά τους παρεκτρεπομένους της αληθείας, επιστομίζη τους διαστρέφοντας τας οδούς του Κυρίου τας ευθείας και επανορθοί διά παρακλήσεων, δεήσεων και δακρύων τους περιπεσόντας, επισπάται τους απεγνωσμένους ή αμετανοήτους, καταπαύη τας ταραχάς και έριδας, επιφέρη την ειρήνην απανταχού και διαλύη τας έχθρας.

Εάν μη Επίσκοπος συνεχώς παραινέ το εαυτού ποίμνιον και υπομιμνήσκη αυτό τα προς τον Θεόν καθήκοντα, τα της θρησκείας παραγγέλματα, τα προς τον πλησίον καθήκοντα, τον σύνδεσμον της αγάπης αυτού προς τον Θεόν και τα καθήκοντα του Χριστιανού προς εαυτόν, κινδυνεύει το ποίμνιον ή εις παντελή θρησκευτικήν αδιαφορίαν να περιπέση, ή εις παχυλάς δεισιδαιμονίας να καταπέση, ή περί την πίστιν να αστοχήση και εις καταφρόνησιν του θείου να φθάση, ή η αγάπη του Θεού και του πλησίον να εκλίπη, ή το μίσος να κατακυριεύση, ή η κακία να πλημμυρήση εν τη ποίμνη, ή παντοία να αναπτυχθώσι πάθη και παντοίας επιφέρωσι συμφοράς, προς τέλειον όλεθρον ψυχικόν και σωματικόν του ποιμνίου, δι' ον ο ποιμήν εστιν

υπεύθυνος και υπόλογος ενώπιον του Θεού» (Ποιμαντική, Θεσ/κη 1974, σελ. 176 επ.).

Επίσης ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών Νικηφόρος Καλογεράς γράφει στο έργο του «Ποιμαντική» τα εξής: «Ο πνευματικός ποιμήν οφείλει να κηρύττη δημοσία τον του Θεού λόγον ενώπιον της αυτώ χριστιανικής ποιμνης ουχί εξ ιδίας αρεσκείας, ουδ' εξ' απλής προσωπικής διαθέσεως· αλλ' εκ καθήκοντος επιβεβλημένου και απαραίτητου. Τούτο συνάγεται εκ της ρητής επιταγής Παύλου του Αποστόλου, όστις τω μαθητή αυτού Τιμοθέω, επισκόπω όντι, εντέλλεται ρητώς, ίνα κηρύττη τας ευαγγελικάς αληθείας «κήρυξον τον λόγον» (Ποιμαντική, εν Αθήναις 1888, σελ. 212).

Ο Επίσκοπος, επομένως, έχει χρέος όπως εξαγγέλλει τον θείον λόγον του Ι. Ευαγγελίου και διδάσκει τα υπό της Εκκλησίας καλώς διαταχθέντα. Χρέος έχει όπως προφυλάσσει από κακοβούλους και αιρετικούς το ποίμνιόν του ως «καλός ποιμήν». Ακόμη έχει την υποχρέωση, όπως υπερασπίζεται τα δόγματα της Εκκλησίας, διορθώνει τα κακώς κείμενα ή λεγόμενα και επαναφέρει την τάξη στην Εκκλησία, όταν παρουσιάζονται ποικίλα άτοπα, αντιχριστιανικά και συνάμα αντιεκκλησιαστικά φαινόμενα. Άλλο καθήκον του είναι η προσπάθειά του προς επικράτηση της ειρήνης, της συμφιλίωσης και της αγάπης μεταξύ των ανθρώπων, διδάσκοντας ότι «εν αμίλλαις πονηραίς αθλιώτερος ο νικήσας».

Καθίσταται, συνεπώς, σαφές, ότι για τον Αρχιερέα δεν επιτρέπεται επ' ουδενί παραμέληση ή παραγνώριση των αρχιερατικών του καθηκόντων, περιεχόμενο των οποίων είναι η διδαχή του λαού. Πάντοτε οφείλει όπως έχει τας χείρας του επί του πηδαλίου του σκάφους της Εκκλησίας, ως έμπειρος οιακοστρόφος, ιεροπρεπής και νομοταγής και ως διδάσκαλος των θείων εντολών. Ο Αρχιερεύς, ως είναι γνωστόν, έχοντας ιερόν αξίωμα δοθέν υπό του Αγίου Πνεύματος δεν ζει διά τον εαυτόν του αλλά διά το ποίμνιόν του. Έχει ταχθεί να υπηρετεί, άλλως να διακονεί τους πιστούς και δεν πρόκειται για ένα μέσο άνθρωπο, ο οποίος απλώς πιστεύει στην ύπαρξη του Τριαδικού Θεού και προσπαθεί να προσαρμόσει την ζωή του σε αυτή την πίστη, αλλά για άνθρωπο, ο οποίος επέλεξε να ζήσει όλη του την ζωή υπηρετώντας αποκλειστικά τον Θεό και την Εκκλησία σύμφωνα με τις θείες εντολές και τις επιταγές της Χριστιανικής ηθικής. Οι ιεροί κανόνες για το ζήτημα αυτό είναι καθοριστικοί. Ειδικότερα, κατά τον 39ο Αποστολικό Κανόνα «ο Επίσκοπος εστιν ο πεπιστευμένος τον λαόν του Κυρίου και τον υπέρ των ψυχών αυτών λόγον αποκτηθησόμενος». Ομοίως και ο 41ος Αποστολικός Κανόνας αναφέρει ότι στον Επίσκοπο ανήκει η ποιμαντική μέριμνα των ψυχών. Ο δε 58ος Αποστολικός Κανών διακελεύει ότι ο Επίσκοπος που παραμελεί τον κλήρο ή τον λαό και δεν διδάσκει την ευσέβεια ν' αφορίζεται και αν επιμένει στην αμέλεια και

την ραθυμία να καθαιρείται.

Έπειτα με τον 19ο κανόνα της Λαοδικείας κατοχυρώνεται και το κήρυγμα κατά την διάρκεια της Θείας Λειτουργίας. Στο σημείο αυτό, καίριο ζήτημα είναι, το περιεχόμενο της διδαχής ή του κηρύγματος ή της ομιλίας. Τούτο ασφαλώς και πρέπει να εδράζεται στην Αγία Γραφή και την Ιερά Παράδοση. Ο Αρχιερέυς κηρύττει ο,τι διδάσκει η του Χριστού διδασκαλία και η δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας. Κηρύττει το θείο και ιερό Ευαγγέλιο. Αυτό και προβάλλει. Οδηγός του διδάσκοντος Αρχιερέως είναι πάντοτε οι σοφοί θεοφόροι άγιοι Πατέρες της Εκκλησίας. Τοιουτοτρόπως ο λόγος του πρέπει να είναι «άλατι ηρτυμένος», χριστοκεντρικός και πατερικός. Βέβαια ο λόγος του Θεού χαρακτηρίζεται ως «μάχαιρα του πνεύματος» κατά τον Απ. Παύλο, «ο εστι ρήμα Θεού» αλλά συνάμα ως ορίζει ο 84ος Αποστ. Κανόνας πρέπει ο Αρχιερέυς (και γενικώς ο κληρικός) ν' αποφεύγει να χρησιμοποιεί λεξιλόγιο απρεπές και μη ιεροπρεπές. Άλλο, ωστόσο, είναι το θέμα του ποιμαντικού ελέγχου σε περίπτωση ασεβείας ή αμαρτίας, διότι και στα καθήκοντά του τυγχάνει και ο έλεγχος για ζητήματα πίστεως (Βλ. ερμηνεία Αγ. Νικοδήμου Αγιορείτου, Πηδάλιο σελ. 98).

\*

Από την άλλη πλευρά, στη σημερινή πραγματικότητα υπάρχουν θέματα, τα οποία τυγχάνουν όλως αντίθετα με την χριστιανική διδασκαλία, όπως είναι το ζήτημα της μοιχείας, της αμβλώσεως, της ομοφυλοφιλίας, της ευθανασίας, της καύσεως των νεκρών, της αυτοχειρίας και άλλα. Συγχρόνως υπάρχει και η κοσμική νομοθεσία, οι νόμοι του κράτους, οι οποίοι άλλως διακελεύουν.

Τότε, η διδαχή και το κήρυγμα διατρέχουν τον κίνδυνο να προκαλέσουν την σύγκρουση με τον νόμο και να φθάσουν και σ' αυτό το οποίο αποκαλείται σχηματικά «ρητορική μίσους». Το ζήτημα είναι οξύτατο.

Θεωρούμεν, εν προκειμένω, ότι σ' αυτές τις περιπτώσεις τόσο η ποινική δίωξη όσο και η δικαστική έδρα θα πρέπει να τυγχάνουν λίαν εφεκτικές και καθ' όλα προσεκτικές, ως προς την σχετική ερμηνευτική προσέγγιση του ζητήματος, το οποίο ήθελε προκύψει. Ούτε να υπάρξει ασφαλώς και σύγκρουση καθηκόντων, απ' όλες βέβαια τις πλευρές. Θα κηρύττεται επακριβώς και ελευθέρως ο λόγος του Θεού μετ' ευπρεπείας και σοβαρότητας και φυσικά άνευ υβριστικών ή προσβλητικών ή και χαρμεπών εκφράσεων αλλά και θα λειτουργεί μετά πολλής διακρίσεως των ορίων της εκφοράς του λόγου και η δικαστική εξουσία. Συγκεκριμένα, ο Ν. 927/1979 ως αυτός ετροποποιήθη με τον Ν. 4285/2014 και δη το άρθρο 1 χρήζει στην εφαρμογή του πολλή μελέτη και δικαστική βάσανο και αείποτε, με την αναγκαία αξιολόγηση της συγκεκριμένης περιπτώσεως της



ενεργείας του υπαιτίου, ώστε να υφίσταται η περαιτέρω υπαγωγή στον κανόνα δικαίου και να προκύπτει η αντικειμενική υπόσταση του αδικήματος.

Περαιτέρω, ως είναι γνωστόν κατά παγία νομολογία, φιλοσοφικές, ή ιδεολογικές απόψεις, ή συμβουλές ή ευχές ή παραινέσεις και γνώμες, ως και επιστημονικές κρίσεις, όταν βέβαια δεν συντρέχουν και άλλα στοιχεία αδικού πράξεως, δεν εμπεριέχουν το στοιχείο του αξιοποίνου. Ίσως κινούνται, τέτοιες εκφράσεις λόγου ή αυτοσχεδιασμοί ή λεκτικές υπερβολές, στα όρια της ποινικής δίωξης. Σημειώνεται, εν προκειμένω, ότι η Ολομέλεια του Ανωτάτου Ακυρωτικού με την υπ' αριθμ. 3/2010 απόφαση δέχθηκε ότι οι διατάξεις του Ν.927/1979 πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά και αυστηρά ενόψει των διατάξεων των άρθρων 14 παρ.1 και 16 παρ.1 του Συντάγματος και του άρθρου 10 παρ.1 της ΕΣΔΑ με τις οποίες κατοχυρώνεται «η ελευθερία της έκφρασης, των στοχασμών του ατόμου (προφορικά, γραπτά και διά του τύπου) και η ελευθερία της τέχνης, της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας», που αποτελούν εκφάνσεις της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και της συμμετοχής στην κοινωνική και πολιτική ζωή της Χώρας (άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος). Συνεπώς, «κηρυγματική αδεία», κατ' αναλογίαν της φράσεως «ποιητική αδεία», ερμηνευτικές αποδόσεις βιβλικών χωρίων ή σχήματα λόγου δεν δύνανται να στοιχειοθετήσουν πρόκληση προσωπικής κατά τινος εχθροπάθειας ή διέγερσης βίας. Νομικώς, εντάσσονται στην ελευθερία έκφρασης κατά την έννοια του άρθρου 10 παρ.1 της Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, δεν αποτελεί «ρητορική μίσους», η μετ' ευπρεπείας υπεράσπιση της δογματικής χριστιανικής διδασκαλίας ή η κηρυγματική προβολή βιβλικών χωρίων ή όρων, αλλά τουναντίον τυγχάνει θεμιτός ο αυθεντικός χριστιανικός λόγος, ερμηνευτικός του Ιερού Ευαγγελίου και γενικότερα της Αγίας Γραφής ο εκ εκκλησιαστικού καθήκοντος προβαλλόμενος και εκφερόμενος υπό τινος Αρχιερέως.

Συνεπώς, αναγκαίον τυγχάνει να μην εγκλωβισθεί η απονομή της δικαιοσύνης σε τυπικές στενές νομικές και δικονομικές διατάξεις, αλλά αξίζει να είναι μία ολοκληρωμένη λειτουργία, λαμβάνουσα πάντοτε και υπ' όψιν της, ότι σύγκειται «εξ ανθρωπίνων λογισμών» έναντι της δικαιοσύνης του Θεού.-

<https://bit.ly/3dO5kXp>